

STANY NADZWYCZAJNE

ZAJĘCIA NR 6

mgr Kinga Drewniowska

STAN NADZWYCZAJNY

STAN NADZWYCZAJNY – pojawienie się w państwie sytuacji szczególnego zagrożenia, którego rozwiązanie wymaga sięgnięcia do środków szczególnych, takich jak m.in.:

- koncentracja władzy w rękach egzekutywy;
- ograniczenie praw i wolności obywateli;
- zmiana w strukturze i zasadach funkcjonowania organów państwowych;
- zmiana w systemie stanowienia prawa.

Stan nadzwyczajny to taki stan w wewnętrznym porządku państwa, w którym część obowiązujących regulacji konstytucyjnych zostaje zawieszona, a w ich miejsce wstępuje regulacja wyjątkowa.

Salus rei publicae suprema lex esto – Ratunek państwa prawem najwyższym

**STANY
NADZYWCZAJNE**
(rozdział XI Konstytucji RP)

**STAN
WOJENNY**

**STAN
WYJĄTKOWY**

**STAN
KŁĘSKI
ŻYWIOŁOWEJ**

Zasady odnoszące się jednolicie do wszystkich sytuacji stanu nadzwyczajnego:

- **zasada wyjątkowości (subsydiarności)** → stan nadzwyczajny może zostać wprowadzony tylko w sytuacji szczególnego zagrożenia i tylko gdy inne środki konstytucyjne są niewystarczające
- **zasada legalności**
- **zasada proporcjonalności** → działania podejmowane w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą „odpowiadać stopniowi zagrożenia”
- **zasada celowości** → działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego „powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa” (tymczasowość stanów nadzwyczajnych)
- **zasada ochrony podstaw systemu prawnego** → w okresie stanu nadzwyczajnego nie można zmieniać, a tym bardziej uchylać na nowo ustaw regulujących pewne szczególnie delikatne materie, takich jak Konstytucja, kodeks wyborczy, ustawa o stanach nadzwyczajnych
- **zasada ochrony organów przedstawicielskich** → w czasie stanu nadzwyczajnego i w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie można, m.in. skrócić kadencji Sejmu, przeprowadzić wyborów do Sejmu, Senatu oraz wyborów Prezydenta RP

Art. 228 Konstytucji RP

1. W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: **stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej.**
2. **Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości.**
3. Zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres w jakim mogą zostać ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela w czasie poszczególnych stanów nadzwyczajnych, określa **ustawa.**
4. Ustawa może określić podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.
5. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa.
6. **W czasie stanu nadzwyczajnego nie mogą być zmienione: Konstytucja, ordynacje wyborcze do Sejmu, Senatu i organów samorządu terytorialnego, ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz ustawy o stanach nadzwyczajnych.**
7. **W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzone referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzone wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.**

STAN WOJENNY

Art. 229 Konstytucji RP

W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wojenny na części lub na całym terytorium.

- ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej
- najdalej idący charakter spośród wszystkich stanów nadzwyczajnych
- czym jest „zewnętrzne zagrożenie”?
- czym jest „zbrojna napaść”?
- stan wojenny może zostać wprowadzony **na części lub na całym terytorium państwa**, a wprowadzany jest **na czas nieoznaczony** – wynika to z zewnętrznego charakteru sytuacji, której rozwiązaniu ma służyć wprowadzenie stanu wojennego

STAN WOJENNY

Wprowadzenie stanu wojennego nie daje podstaw do:

- **zawieszenia funkcjonowania parlamentu** dopóki organ ten będzie faktycznie zdolny do działania; kwestia art. 234 Konstytucji RP;
- **zawieszenia działalności sądów i Trybunałów**; tworzenie sądów wyjątkowych lub wprowadzanie trybu doraźnego jest dopuszczalne tylko w czasie wojny (art. 175 ust. 2 Konstytucji RP), co nie jest tożsame z okresem stanu wojennego

STAN WOJENNY ≠ STAN WOJNY !!!

**jeden ze stanów nadzwyczajnych;
art. 229 Konstytucji RP**

**instytucja prawna związana ze sferą
stosunków zewnętrznych państwa o
charakterze międzynarodowym;
art. 116 Konstytucji RP**

STAN WYJĄTKOWY

Art. 230 Konstytucji RP

1. W razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, **Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów** może wprowadzić, **na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni**, stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa.
2. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić tylko raz **za zgodą Sejmu i na czas nie dłuższy niż 60 dni**.

Art. 231 Konstytucji RP

Rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego lub wyjątkowego Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia Sejmowi w ciągu 48 godzin od podpisania rozporządzenia. Sejm niezwłocznie rozpatruje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej. Sejm może je uchylić bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

STAN WYJĄTKOWY

- ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym
- Stan wyjątkowy może zostać wprowadzony tylko w trzech przypadkach:
 - w razie zagrożenia konstytucyjnego organu państwa,
 - w razie zagrożenia bezpieczeństwa obywateli,
 - w razie zagrożenia porządku publicznego.
- **stan wyjątkowy może zostać wprowadzony tylko wtedy, gdy nie ma możliwości uniknięcia zagrożenia przy użyciu zwykłych środków konstytucyjnych**
- **stan wyjątkowy musi być wprowadzony na czas oznaczony nie dłuższy niż 90 dni. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić tylko raz, za zgodą Sejmu i na czas nie dłuższy niż 60 dni!**

STAN KLĘSKI ŻYWIOŁOWEJ

Art. 232 Konstytucji RP

W celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia **Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu.**

- dot. tzw. solidarnego zwalczania przeciwności natury
- **stan klęski żywiołowej** to katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków
- działaniami mającymi na celu zapobieżenie lub usunięcie skutków klęski żywiołowej sprawują, w zależności od zasięgu klęski żywiołowej, odpowiednie organy administracji lokalnej: **wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub wojewoda**

STANY NADZWYCZAJNE - PORÓWNANIE

	STAN WOJENNY	STAN WYJĄTKOWY	STAN KLĘSKI ŻYWIŁOWEJ
CECHY	<p>wprowadzany w razie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zagrożenia państwa • zbrojnej napaści na terytorium RP lub • gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony 	<p>wprowadzany w razie zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konstytucyjnego ustroju państwa • bezpieczeństwa państwa • porządku publicznego 	<p>wprowadzany w celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia
PODMIOT WPROWADZAJĄCY	Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów	Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów	Rada Ministrów
FORMA WPROWADZENIA	rozporządzenie	rozporządzenie	rozporządzenie
NA JAKI CZAS JEST WPROWADZANY		<ul style="list-style-type: none"> • na czas oznaczony, <u>max. 90 dni</u>, • przedłużenie może nastąpić tylko raz, za zgodą Sejmu na <u>max. 60 dni</u> 	<ul style="list-style-type: none"> • na czas oznaczony, <u>max. 30 dni</u>, • przedłużenie może nastąpić za zgodą Sejmu

KAZUS NR 1

Na skutek największej suszy od 20 lat w województwie dolnośląskim doszło do wielu pożarów łąk i lasów, a ogień był na tyle poważny, że zaczął zagrażać bezpieczeństwu mieszkańcom województwa.

W związku z zaistniałą sytuacją, podczas specjalnego zebrania sejmiku województwa, podjęto uchwałę o wprowadzeniu stanu wyjątkowego na terenie całego województwa. W uchwale nie oznaczono okresu, na jaki miał być wprowadzony stan wyjątkowy, gdyż trudno było określić, kiedy nastąpi poprawa pogody i wszystkie pożary zostaną ugaszone.

1. Czy sejmik województwa dolnośląskiego podjął właściwe działania w odniesieniu do zaistniałej sytuacji?
2. W jakich sytuacjach i w jakiej formie wprowadzany jest stan wyjątkowy?
3. Jaka jest relacja między stanem wyjątkowym a stanem klęski żywiołowej? Czy rodzaj wprowadzonego w kazusie stanu nadzwyczajnego jest odpowiedni?

KAZUS NR 2

Na wniosek Rady Ministrów Prezydent RP w drodze rozporządzenia wprowadził stan wojenny. Kilka dni później upłynęła kadencja Sejmu. Prezydent stwierdził, że zgodnie z przepisami Konstytucji RP, które zabraniają przeprowadzania wyborów parlamentarnych w czasie trwania stanu nadzwyczajnego, stał on się jedynym organem, który może wydawać od tej pory akty prawne o randze ustawy. Prezydent korzystając ze swoich nowych uprawnień wydał rozporządzenie z mocą ustawy, zmieniające w kilku miejscach Konstytucję RP, w tym m.in. w zakresie długości kadencji Prezydenta, która od tej pory miała trwać nie 5, a 15 lat. Prezydent podnosił, iż rozporządzenie z mocą ustawy nie wymaga zatwierdzenia przez Sejm w sytuacji, gdy upłynęła kadencja Parlamentu.

1. Kiedy Prezydent może wydać rozporządzenie z mocą ustawy?
2. Jakie są skutki upływu kadencji Parlamentu w czasie trwania stanu nadzwyczajnego?
3. Czy rozporządzenie z mocą ustawy może regulować każdą materię?

Opracowano na podstawie:

- B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2012
- L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2018
- M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016
- M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87-243*, Warszawa 2016
- M. Granat, M. Zubik (red.), *Prawo konstytucyjne. Kazusy i ćwiczenia*, Warszawa 2012